

1943. január 3. hete.

Számolás és mérés.

VI. OSZTÁLY.

A tanítás anyaga: A vásár és tőzsde.*Nevelési cél:* A magyar ember életteremtetlensége a kereskedelmi életben onnan van, mert nem törődik a közgazdasági viszonyok ismeretével.*Kapcsolás:* Földrajz: a tanya, puszta, falu, járás és megyeszékhely, főváros piacai, vásárai és a tőzsde.*Szemléltetés.* A hetipiac megfigyelése. Az országos vásár megfigyelése.*Megfigyelésre utalás:* A piaci napok hatása helyi kereskedelemre.

V á z l a t.

I. Előkészítés. a) Kapcsoló ismétlés. A javak előállítása és az ipar. A kereskedelem közvetítő szerepe.

b) Célkitűzés.

II. Tárgyalás. a) *Munkamegosztás és forgalom.* A mai termelést nagyarányú munkamegosztás jellemzi. Ezzel együtt jár, hogy a javak nagyrésztét nem ott fogyasztják, ahol termelik, nem azok használják el, akik előállították. A termelés mai rendjét, tehát a fogyasztást a javak átruházásának és szállításának, szóval az élénk *forgalomnak* kell kielégítenie.A forgalomba hozott jószág neve *árú*. Az a pénzösszeg, amit a jószágért fizetni kell: a jószág *ára*. A mai termelés túlnyomórészt *árütermelés*. (Kivétel a mezőgazdaság, ahol a termelvények nagyrésztét ma is a termelők maguk fogyasztják el.)b) *A piac.* Eladó-vevő. Ebből származik a *kereslet és kínálat*. A piac a kereslet és kínálat együtt.

A piac szó többféle értelme: falun tér, városban vásárcsarnok. Ma az eladó piacnak tekinti a vevőit. A vevő számára piac minden lehetőség, ahol vásárolni lehet. Van azonkívül: munkapiac, pénzpiac. Ma tehát már nem helyet jelent, hanem a kereslet és kínálat rendszeres és állandó összeköttetését.

Legjellegzetesebb formái: hetipiac, vásár, vásárcsarnok, aukciók és a tőzsde.

c) *A vásárok.* Történetük: Az ókorban a templomok helyein. A középkorban és újkorban a XIX. szd.-ig a vásárokban bonyolódott le az áruforgalom. Nálunk Szt. István engedte meg az első vásárokat. Budán már az Árpádok alatt országos vásárok is voltak. IV. Béla-tól kezdve Buda árumegállító jogot kapott. (Minden itt áthaladó áruszekérnek vagy hajónak meg kellett állnia, áruját ki kellett raknia és bizonyos időn át eladásra kínálni.) Korán híres lett Pest is. Nevezetes vásárhelyek lettek: Esztergom, Győr, Kassa, Szeged, Székesfehérvár, Sopron.

Mai jelentőségük. A múlt szd. közepe óta csökkent jelentőségük. A sok árú felhalmozása lehetetlenné vált. A közlekedés fejlődése azt eredményezte, hogy a vevő ott szerzi be szükségletét, ahol nagyobb a választék és olcsóbb, s nem falujában.

A vásár egyes fajtái azonban még ma is jelentőséggel bírnak: a napi piacok, heti vásárok, vásárcsarnokok, vidéki állatvásárok, árumintavásárok, aukciók és a tőzsde.

Az állatvásárok. Ló, szarvasmarha, sertés adásvétele.) (Az OMGE évente Budapesten *tenyészállatvásárt* rendez s ezen kiváló tenyészállatok kiállítói kitüntetésben részesülnek.

Vásárcsarnok. (Az árut a por, eső, hideg és forróság ellen víztartók, kamarák védik.) A vasúti, hajó-forgalommal közvetlen összeköttetésben vannak.

Aukciók árverés útján való eladást jelentenek. A legtöbbet ígérőnek adják el az árut. Leginkább a tengeren túlról származó tömegárut (gyapot, kávé, tea, kakaó stb.) szoktak így a kikötővárosokban eladni. Az árverést negyedévenként tartják. Nálunk gyapjúaukciókat tartanak évente egyszer Budapesten.

d) *Árumintavásár.* Újabb formája a vásárnak. Ezen az eladók csak mintát visznek áruikból, a rendeléseket felveszik s az árut a gyárból vagy raktárból szállítják. A budapesti árumintavásárt évente a B. Ker. és Iparkamara rendezi.

e) *A tőzsde.* Ninesen árú, legfeljebb minta. Csak olyan árut árulnak, amelynek minőségét néhány szóval vagy mintával meg lehet jelölni, amelyekből a hasonló minőségi osztályba sorozott egyenlő mennyiségek egyenlő értékűek, mint pl. a gabonaneműek, hüvelyesek, kávé, cukor, fémek, gyapjú, gyapot, petróleum stb. Értékpapírok (részvények, kötvények, külföldi fizetőeszközök, mert ezek jelölhetők meg legkönnyebben s az egy csomóba tartozó darabok egyenlő értékűek.)

Van árutőzsde (gabona, vas, gyapot stb.-t adnak-vesznek) és értéktőzsde (értékpapírok, váltók, külf. fizetőeszk. és nemesfémeket adnak-vesznek.)

Különleges tőzsdék. Általános — többféle árú, speciális — egy-egy világcikket adnak-vesznek: a csikágói gabonatőzsde, liverpuli gyapottőzsde, a londoni gyapjútőzsde stb.

Nálunk az árú- és értéktőzsde egyesítve van.

Alapszabályait a kereskedelmi miniszter hagyta jóvá. Testületi és önkormányzati jogokkal bíró intézmény célja: megkönnyíteni és szabályozni a kereskedelmi forgalmat mindennemű áruban, értékpapírban, váltóban, ércpénzekben és nemesfémekben. *Tagjai a tőzsdetagok:* kereskedők, nagyiparosok, mezőgazdák, hatósági személyek. *Tőzsdetanács:* ügyeit intézi, tagjait a tőzsdetagok választják. Megállapítják a tagok felvételét, a tőzsdei szokásokat, az árfolyamok hivatalos jegyzését stb.

Tőzsdebiztos: a kereskedelmi miniszter megbízottja.
Alkuszok: ezek közvetítik az üzleteket. Az árfolyamok meg-
 állapítása: kialakult árak-árfolyamok. Irányító'k a közgazda-
 ságra fontosak! Árjegyző bizottság. Az ügyleteket hangosan
 kötik. A létrejött ügyletet be kell jelenteni. Így állapítják meg
 a legalacsonyabb és legmagasabb árfolyamot.

III. Összefoglalás.

ISMERETTERJESZTŐ ELŐADÁS.

IV. Béla király fogadalma . . .

Harmadik napja tombol a vihar. A tenger hullámai har-
 sogó zugással ágaskodnak a magasba, zudulnak tajtékok túrva
 egymás után keresztül a sziklás part felé. A szigettel szemben,
 a part szélén, föl-fölüvölt a tatár és fogát csikorgatja tehetet-
 len dühében. Szerencséje, amely egész sor viruló országot szeren-
 csétlenségévé vált, mintha végkép elhagyta volna, hogy a ten-
 ger közelébe ért. A sziklás vidéken nem nő fű, mellyel lovait
 táplálhatná. A tenger partján gubbasztó kicsiny városok erős
 falain minduntalan megtört erejük. Hiába ostromolják Spalatot,
 hiába vesződtek napokig Klissza falainak rombolásával s hiába
 vetettek égő szurok-koszorúkat az ellentálló városra.

A földel nélkül szűkölködő házak lapos ormán elhamvadt
 a tűz, anélkül, hogy kárt okozott volna. A sziklákon, ahol a
 város állt, szintén lehetetlenségnek látszott erőt venni. Csak
 napok múlva törhettek a sziklafalon rést. A város népe mind
 oda özönlött s öldöklő tüzet, gyilkos nyílzáport, mászás súlyú
 köveket vetett le az ellenségre. Százával hullottak el már,
 amidőn nesztét vették, hogy a királyi vad, amelyet mohón
 üldöztek, nincsen a városban, amint tudni vélték.

Traut városában talált menedéket. A tatárok ennek hírére
 hátat fordítottak Klisszának s romboló áradatuk a tenger felé
 indult. Hullámozó vizén lóháton sem kelhettek át. Gályát,
 bárkát, seholsem találtak. Csak egy rozszant sajka került elő.
 Foglyaik közül bőven akadt halász. Ráültették s néhány
 tatárral a szigeten elterülő városba küldték követségbe.

— Kadán vezér parancsolja, adjátok ki a magyar királyt
 s nem lesz bántódástok!

Ezt üzenték a tatárok s a felelet kis vártatva megjött:
 hatalmas hajítógépeken átröpítve egymásután közéjük hullott
 a követségbe küldött emberek feje. Az ördögfajzat esztét vesztve
 tombolt dühében s vakon rohant a tengernek, hogy bosszút
 álljon, ha vezére vissza nem tartja. Kadán vezér összehorda-
 tott minden sátorfát, amit táborában talált s hatalmas tutajt
 ácsoltatott belőle. Törekeny jószág volt, apránként azonban az
 egész sereg átkelhetett volna rajta. Ám közben a szél mély